

Sastav Otkrivenja sv. Ivana.

Dr. Nikola Žuvić.

U V O D

Isus Krist se pojavljuje u Otkrivenju¹ sv. Ivana u novoj slavi, koju je dao ovomu po svom andjelu (1, 1), Sam je Isus subjekt ove objave, Otkrivenja; objekt pak su stvari *ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει*. Primalac objave je sluga Isusov, onaj Ivan, *ὃς ἐμαρτύρησεν² τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἃσα εἶδεν* (1, 2). U životu svome propovijedajući evandjelje i pišući poslanice svjedočio je što god je vidio s ostalima. Ivan se u početku svoje knjige pozivlje na svoju vjerodostojnost, jer želi, da ne bude sumnjâ. On je isti *οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων* (Iv. 21, 24); jer je vidio, zato je mogao i posvjedočiti *καὶ ἔωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν* (1 Iv. 1, 12).³ Knjigu svoju naziva sâm *προφητεία* (1, 3;

¹ Zorell, Lexic. Graecum Novi Testamenti, Paris 1931, kolon 151 pod *ἀποκαλύπτω* in N T potissimum res latentes patefacio... 1) pass. innotesco, manifestor Mt 10, 26; Lc 2, 35; 12, 2; Rom. 1, 17; 1 Cor. 3, 13; 2) spec. de rebus quae Deus manifestat, praesertim modo supernaturali, lumine gratiae etc; revelo; objecta talis revelationis sunt Pater et Filius Mt 11, 25.27 itd. 3) res eschatologicae nos maxime latent, suo tempore, Deo providente, clare cognoscentur ideoque revelari dicuntur;

ἀποκάλυψις, devestio, revelatio rerum latentium in N T 1) veritatis manifestatio ex. gr. per lumen gratiae; *πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως*.... 2) extraordinaria revelatio per visiones ect: *Ἰησοῦ Χριστοῦ* Apk 1, 1; Gal 2, 12; *Κατὰ ἀποκάλυψιν* revelatione edoctus Gal 2, 2; Eph 3, 3; pertinet ad charisma prophetiae 1 Cor 14, 6, 26; 2 Cor 12, 1, 7. — 3) manifestatio eschatologica, parusia Christi etc....

² Na ovom mjestu čitamo jednostavni aorist — može biti i epistolarni, mjesto prezenta. Ovo je važno zbog shvaćanja o pravom početku samog Otkrivenja.

³ Neki auktori misle, da se već riječi *ἃσα εἶδεν* odnose na specijalni karakter Otkrivenja, koje se u glavnom sastoji od vizija. Ovo razumijevam kao jednostavni aorist, historijsko vrijeme, a odnosi se na već historijske događaje, koje je negda vidio Ivan.

22, 7. 9. 10. 18. 19.) i to u strogom smislu riječi: govoriti, navješćivati buduće stvari, koje čovjek ne može znati ni naslućivati.⁴

U evanđeljima se opisuje život, djela i nauk Isusov. U poslanicama se nižu događaji iz života apostola, utemeljenja i širenja Crkve; navodi se nauk Kristov; budi se vjera i ljubav u Njega. Otkrivenje popunja sve dosadanje knjige i govori o tajnama kraljevstva Kristova u budućnosti i vječnosti. Premda nema sa strane sv. Crkve nikakve izjave u ovom smislu,⁵ svi katolici priznaju proročki karakter ove knjige. Razilaze se u svojim tumačenjima, jer je ova objava bila putem vizija i jer se opisuje simboličnim slikama, koje jedni tumače alegorijski, drugi pak historijski. Brojevi se uzimaju sad u njihovoj apsolutnoj vrijednosti, sad upotrebom gematrije. Neki drže, da se radi o jednoj viziji od početka do kraja, dok se drugi odlučuju za čitav niz. Sve ovo u raznim katoličkim tumačenjima, između kojih su mnoga jedno drugomu protivna. U određivanju značenja možemo ih svrstati u tri grupe: **preteristi**, koji drže, da se sadržaj Otkrivenja već ostvario u prošlosti; **temporalisti**, koji vide prorokovanu čitavu povijest Crkve; **futuristi**, koji smatraju, da se proročanstvo Otkrivanja odnosi na zadnja vremena pred drugi dolazak Spasiteljev.⁶

Racijonalisti, koji su zabacili Božansko porijeklo ove knjige kao i sv. Pisma u opće, između sebe se pobijaju izmišljajući hipoteze, kojima nastoje nadmudriti tumače u prošlosti kao i savremene protivnike. O svima ću govoriti u jednom analitičko-sintetičkom poglavlju. Pozitivna obradba mi je svrha. Autentičnost i kaničnost Otkrivenja sv. Ivana utvrđena je kao možda malo koje knjige sv. Pisma u opće. Nastale sumnje o autentičnosti kod sv. Dionizija Aleksandrijskog⁷ su historijski dobro osvijetljene i opovrgnuti su poznati razlozi kao i prigovori, radi kojih se racijona-

⁴ Zorell, kol. 1154: *prophetiae effatum, vaticinum*, dakako sa proročkim harizmom, koga Bog daje i Duh Sveti rukovodi, da piše i ljude potiče na dobro, tješi i podiže.

⁵ O Otkrivenju imademo samo dekrete, koji potvrđuju, da je autentična. Tako na pr. Gelazijev dekret (Migne), P L 19, 790 sl; 59, 157 sl; Mansi 8, 145 sl. Denziger-Banwart 84, 92, 96, 162; *Enchiridion Biblicum* 20. Poglavlje 17. četvrtog toletanskog koncila god. 633., a potvrđeno od Honorija (Mansi 10,624—E B 24. Koncil Florentinski u buli: »Cantate Domino« 4. II. 1441.) Mansi 31 B, 1736 sl.; DB 706—EB 32 Koncil Tridentinski, dekret od 8. IV. 1546 (Mansi 33, 22; DB 784—EB 44).

⁶ Adventisti tumačeći futuristički Otkrivenje griješe u tom, što od svog postanka (prva polovina XIX. stoljeća) drže, da je ovo naše — subjektivno prema osobi, koja govori — vrijeme to zadnje, kad Mesija ima opet doći.

⁷ Euzebije, HE, 1,7, 25,26 »... priznajem međutim, da je knjiga nekog svetog muža *ἀγίου μὲν γὰρ εἶναι τινος καὶ θεοπνεύστου* ...«

listi iza njega utječu unutarnjim dokazima jezika⁸, stila, solecizma i dr. S ovima se kao ni pitanjima o vremenu i mjestu⁹ postanka knjige, neću baviti u ovoj radnji. Sve to spada na historijsku i uvodnu stranu. Sebi sam postavio teološko-kritičko-egzegetski zadatak i prema njemu će težiti obradba cijelosti i pojedinih elemenata.

I.

1. Povod i svrha Otkrivenja.

Progonstvo se kršćana iz Rima raširilo po svem imperiju, gdje god su se oni nalazili, pa i po dalekim provincijama. Po Maloj Aziji je strašno haralo, kako nam svjedoče historičari. Plinije Mladi pače svjedoči, da su mnogi usred strašnih muka i apostatirali: »jedni poslije tri godine, drugi poslije dugog vremena, a neki i poslije dvadeset godina«¹⁰. To se baš potpuno slaže sa stanjem u doba Domicijana, koji je naredio, da se sasvim iskorijene potomci Židova, koje se nijesu razlikovali od kršćana, pače Rimljani su ih tim imenom i nazivali.¹¹

U Smirni su vjernike zatvarali (2, 10), u Pergamu je Antipa bio ubijen (2, 13), i plač i uzdasi mučenika vapili su k nebu za osvetom (5, 6; 6, 9, 10). Sam sv. Ivan Apostol je zatočen na Patmu *διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ* (1, 9)¹² Bogatstvo kraja i okoline, gdje se nalazio, nije obuzimalo Ivanovog srca. Njegove su misli i brige bile isključivo kod progonoje braće, kojima je sam propovjedaio Kristovo evanđelje po Maloj Aziji. Znao je, da su oni kao i drugi kršćani, i u Rimu i po pokrajinama, pljačkani, zatvarani, mučeni, lišavani svih prava ljudi i ubijani. Nego

⁸ Dr. Scott, *The Original Language of the Apocalypse*, Toronto 1928. dokazuje na str. 6. i 25., da je jezik prvotne Apokalipse bio samo židovski.

⁹ O tome govore sve introdukcije, a svoje dokaze crpe iz najranije tradicije. Sv. Irenej: *Ὅθεν γὰρ πρὸ πολλοῦ χρόνον ἐωράθη* (Apokalipsa), ἀλλὰ σχεδὸν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας γενεᾶς, πρὸς τῷ τέλει τῆς Ἀποκαλύψεως. *Adversus Haereses*, lib. 5, 30, 3. Sv. Epifanije: *Μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Πάτμου ἐπάνοδον, τὴν ἐπὶ Κλαυδίου γενομένην Καίσαρος* *Haeres.* 51, 12. U hronologiji se rijetko drže navodi sv. Epifanija pouzdanim.

¹⁰ *Epistula* 10, 970. pisana oko 110. godine.

¹¹ Uništiti pojedini narod nije bilo u ono doba nepoznato. Tako je Herod, rodnom tuđinac, da zatre i uspomenu na svoje obskurno podrijetlo, prema svjedočanstvu Julija Afrikanskog, dao uništiti sva židovska rodoslovlja imajući pred očima, da će tako nestati potomaka kraljevske loze Davidove, *Euzeb., Hist. Eccl.* 3, 17, 13. Ali nije u svojoj namisli uspio. *Jos. Flav. c. Apion.* 1, 7; *Rimlj.* 1, 3; *Hebr.* 7, 14.

¹² Sv. Viktorin iz Ptuja — *ML* 5, 313.

duh su njegov obuzimale još veće brige, a to su pogibelji, koje su prijetile vjeri kršćana, kao krivovjerje Nikolajita (2, 15), napastovanje uskogrudnih Židova (3, 9) i dr. Ova mu je skrb diktirala poslanice poglavarima maloazijskih crkava, da ih tješi i krijepi na daljne borbe i pogibli.

Glas, koji je sv. Ivanu diktirao poslanice, zove ga (4, 1), i u videnju promatra Boga, Janje Božje, sav nebeski dvor. Otkrivene su mu tajne Božje Providnosti u otvaranju zapečaćene knjige i navještenju po andeoskim trubljama. Svoja videnja, kao i ono, što je čuo na Patmosu, morao je apostol napisati (1, 11). To je učinio kao i drugi proroci Starog Zavjeta: Jeremija 30, 2; 36, 2; Ezekijel 37, 16; 43, 11; Habakuk 2, 2, ne samo pod jednim trajnim Božjim nadahnućem, nego pod specijalnom naredbom, kojoj se čovjek ne može oteti. Otkrivenje je jedina knjiga Novog Zavjeta, u kojoj se navodi formalna zapovijed sa strane Božje auktoru, i to na svečan način, da piše knjigu na pouku vjernika, da ih jača u vjeri i pouzdanju; da im unaprijed pokazuje borbe i progonstva, ali i konačnu pobjedu Crkve i vjernih. Ivan gleda sve to u različitim slikama, koje nas potsjećaju na slike starozavjetnih proroka, osobito onih u doba najvećih kušnja izabranog naroda, Ezekijela, Danijela i drugih.¹³ *Ἐξώθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβου* nose žig borbe, muka i trpljenja. (2 kor. 7, 5.)

Zadnje progonstvo pokrenuto od Antikrista bit će najstrašnije, ali će i ono svršiti konačnom pobjedom Kristovom i Njegove Crkve. Protivne će se sile skršiti, bit će uništen oholi Babilon i svi mu pomagači, koji su jednoč razorili sveti Jeruzalem i zasuznjili Božji narod, obečastili svetište, svetima nanесли nepravde i pobili ih. Bog bdije nad svojim, dopušta kušnje i trpljenja (2 kor. 4, 8 — 13, 14); a trpljenje će biti ovjenčano pobjedom i slavom Crkve i vjernika, kad se sazida novi Jeruzalem.

Isus ravna svojom Crkvom. Ne dolaze kušnje ni progonstva niti išta drugo, a da nije predvidio njezin Božanski utemeljitelj. Crkva ne će propasti. Koji ustraju u vjeri do konca, bit će nagrađeni u nebu;¹⁴ neprijatelji će biti pobijeni već na ovom svijetu, a

¹³ »Vor allem fühlt er sich angesichts der furchtbar ernsten Zeitlage zum Propheten berufen. Er muss aus innerem Zwang den Weckruf zum letzten Kampf des Volkes Gottes mit Rom erheben. Die grosse Zeit hat ihn selbst aus dem Schlaf herausgerissen; nun hat er sein Wäheramt an den Gemeinden Klein Asien, zu drohen, zu machen, zu trösten, damit jeder bereit sei zur letzten Schlacht. So haben die Alten urchristlichen Propheten Ihre Aufgabe erfasst. Die innere Nötigung, die sie reden heisst, oft wieder ihr Wollen und Wünschen, kam ihnen dann als Geist oder Wort Gottes vor.« Tako Wernle, *Anfänge unserer Religion*, S. 259.

¹⁴ Dr. Alfred Wikenhauser, *Der Sinn der Apokalypse des St. Johannes, Münster in Westfalen 1931.* govori od 25 str. do 31(-2) o 1000 godišnjem kraljevstvu. Str. 29.: »Jenes

za uvijek kažnjeni na drugom. Svrha je dakle Otkrivenja pokazati vjernima divne plodove Otkupljenja u sv. Crkvi, po trpljenju, da, ali na ruševinama poganstva, židovstva i ostalih protivnih sila. Na svakakve će načine biti vjerni mučeni (Iv. 16, 1—3, 4. 33).

2. Sadržaj Otkrivenja.

Auktori većinom dijele Otkrivenje na: prolog, samo otkrivenje i epilog. I ja ću se držati te razdiobe u ovoj stvarnoj analizi.

Prolog 1, 1—8 u obliku poslanice pozdravlja sv. Ivan i najavljuje sadržaj, ali samo generalno i upravlja sedmerim crkvama Azije. Doksologija Kristu (7), koji će doći skoro.

Samo Otkrivenje. Mnogi dijele 1, 9—22, 5 u tri česti: 1, 9—22; 2, 4—19, 8; 3, 19, 9—22, 5 ili u sedam videnja: 1) 7 poslanica upravljenih 7 crkava 1, 9—3, 22. 2) 7 pečata 4, 1—8, 1. 3) 7 anđela sa 7 trublja 8, 2—11, 18. 4) Borba žene (sv. Crkve) sa zmajem (sotonom); životinja iz mora i životinja iz zemlje; žetva i berba grožda 11, 19—14. 5) 7 anđela sa 7 čaša 15—19. 6) Odvezanje i zavezanje sotone 20. 7) Uskrsnuće, opći sud i nebeski Jeruzalem 21—22, 5. Prva razdioba mi se više sviđa. Ali da se a priori ne privezujem, slijedit ću samo red, kako ga nalazimo u samoj knjizi.

1, 9—20. Ivan je na otoku Patmos (danas Patimo) ispred Efeza, u nedjelju pao u ekstazu i čuo glas, koji mu je naredio, da piše što vidi i pošalje 7 crkvama. Vidio je sedam svijećnjaka, u sredini Isusa kraljevski velesvećenički obučena, a u desnoj Mu ruci 7 zlatnih zvijezda, koje predstavljaju 7 poglavara crkava, kojima ima pisati. Isus je opisan s raznim epitetima.

ist zeitlich beschränkt — 1000 Jahre sind natürlich nur eine schematische Zahl, deren Herkunft nicht sicher ist — und nur für die Märtyrer bestimmt, dieses ist ewig und universal- und tranzendent.« Svrhu Otkrivenja vidi ovaj pisac u tom, da potakne vjernike na mučeništvo u danima progona. Zato je često govor o plaći, koju će dobiti oni, koji se ne poklone zvijeri, niti prime njezin znak (15, 2). 1000 god. je kraljevstvo ispunjenje slave mučenika prije drugih izabranika. Njima je to preodređeno prije općeg uskrsnuća. Jer su doprinesli posebne žrtve, imaju zato i posebno pravo na nagradu. Po Otkrivenju za mučenike ova plaća nije postepena, nego je i vremenski različita (gledom na početak) od ne-mučenika. — Što su Martyres? U početku se svi Sveti zovu martyres (vidjeli smo sv. Ivana), svi nopće koji svjedoče za Krista. To zahtjeva i etimon riječi. Kasnije se istom tim nazivom označuju samo oni, koji su prolili na svjedočanstvo sv. vjere svoju krv. O različitoj slavi kao i polasku pred lice Božje slično su već naučavali Tertulijan, sv. Ciprijan i drugi, da samo mučenici postaju odmah dionici neba. Također Ivan XXII. Benedikt XII. svojoj dogmatskoj buli »Benedictus Deus govori točnije, što sv. Crkva vjeruje ...animae Sanctorum omnium ...mox post mortem ...vident divinam essentiam... (DB 530).

2. 1—7. Biskupa (andela) u Efezu hvali za napore i ustrpljivost, a kudi, što je ostavio prvu ljubav. Pokoru da čini i nagovara da se povraća k prvom žaru. 2, 8—11 Biskupa u Smirni hvali i sokoli u trpljenju, siromaštvu i progonstvu. Tješi ga, jer će ono trajati kratko vrijeme; nek bude vjeran. 2, 12—17 Biskupa u Pergamu hvali radi vjernosti, kudi radi heretika u njegovoj sredini, protiv kojih će Isus s njim vojevati. 2, 18—29 Biskupa u Tijatiri hvali zbog mnogih dobrih djela prošlih i sadanjih, kudi radi propusta što ne nastupi oštrije protiv zavodnika na nečistoću i idolopoklonstvo.

3. 1—6 Biskupa u Sardu kori zbog bijednog stanja: živ izgleda, a zbilja je mrtav. Ako se ne popravi, doći će ko tat iznenada. 3, 7—13 Biskupu u Filadelfiji se veseli radi vjernosti i žara. U progonstvima bit će očuvan i svladati neprijatelje. 3, 14—22, Biskup u Laodiceji čuje najteži prigovor radi mlakosti i duševne bijede. Pozivlje ga na pokoru i kajanje i da popravi svoj život.

4—5. Ivan vidje otvoreno nebo i Boga na prijestolju oko kojeg su sjedile dvadeset i četiri starješine, sedam duhova i četiri životinje. Sve je sjajno! U ruci Božjoj je knjiga ispisana iznutra i izvana, zapečaćena sa sedam pečata, koju nije mogao nitko otvoriti, nego sam lav od plemena Judina, korijen Davidov, koji je dostojan da razlomi pečate i otvori knjigu. Kad je Janje Božje primilo u ruke knjigu, sav se dvor nebeski pokloni i pjeva pjesmu hvale.

6. Janje otvara pečate. Na prvi izade bijeli konj i konjanik na njemu ovjenčan kao pobjednik. Kod drugog, trećeg i četvrtog pečata pojave se konji i konjanici, koji predstavljaju rat, glad i pomor. Kod petog pečata čuje Ivan glasove mučenika, koji zazivlju pravdu Božju nad svojim mučiteljima. Kod šestog pečata vidi Ivan strašne nesreće na nebu i na zemlji, koje hoće da sve unište.

7. Ali prije nego te nesreće nadođu, četiri anđela zapečate sluge božje na čelima. 144.000 od plemena Izraelovih i nebrojeno mnoštvo od svakoga naroda i plemena i puka i jezika obučeno u bijele haljine i s palmama u ruci stoji pred prijestoljem Božjim i Janjeta.

8, 1 Kad se otvori sedmi pečat, nastaje tišina na nebu oko pô sata. 8, 2—6 Sedam anđela pred Božjim prijestoljem primi sedam trublja, jedan drugi anđeo sa zlatnom kadionicom prikaže Bogu molitve svetih i baci kadionicu s ognjem, koji je uzeo na oltaru, na zemlju i nastanu gromovi i potres. 8, 7 Kod prve trublje uništi se trećina zemlje. 8, 8—9 Kod druge se voda iz trećine mora pretvori u krv i pogine trećina riba i uništi trećina lada. 8, 10—11 Kod treće pade s neba velika zvijezda i zagorči trećinu pitke vode. 8, 12 Kod četvrte se potrese nebo i pomrča trećina sunca, mjeseca i zvijezda. 8, 13 Orao više trokratni jao pred glasom ostalih triju trublja.

9, 1—12 Kad je zatrubio peti anđeo, zvijezda padne na zemlju, otvori se izvor ponora, iz dima izađu skakavci, koji imaju lice čo-

vječje, a rep škorpiona. Određeni su, da samo muče ljude, ali da ih ne ubijaju. Njihov je kralj Abaddon, anđeo ponora. 9, 13—21 Kad je zatrubio šesti anđeo, odvezana su četiri anđela kod Eufrata i s njima idu 20.000 puta 10.000 konjanika, da napadu na svijet. Strašni su. Trećinu ljudi poubijaju, drugi se ni malo ne kaju, niti popravljaju od svojih nedjela, nego padaju u idolopoklonstvo.

10, 1—11 Jaki anđeo side s neba i daje Ivanu da proguta knjižicu, u kojoj su ostala proročanstva. Kad je htio pisati govor sedam gromova, zabranjeno mu je. A što se nalazi upisano u knjižici mora prorokovati.

11, 1—2 Ivan mora s trskom, sličnom palici, izmjeriti hram i oltar, ali ne izvanje predvorje, koje će pogani gaziti kao i sveti grad 42 mjeseca. 11, 3—14 Pojave se dva svjedoka, koji propovijedaju 1260 dana i imaju veliku vlast, ali ih ubije zvijer, koja izlazi iz ponora. Njihova će tjelesa ležati na ulici grada Sodome, gdje je gospodin njihov bio razapet. Iza tri dana i pō uskrsnut će i uzaći na nebo i taj čas će od potresa pasti deseti dio grada i 7 tisuća osoba pobiti, a ostali će u strahu hvaliti Boga. 11, 15—19 Na sedmu trublju čuje se na nebu pjev hvale, jer je Gospodin i Pomazanik njegov zadobio kraljevstvo i kraljevat će u vijeke. Otvori se hram Božji i vidje se kovčeg zavjeta.

12. Veliki znak se ukaza: žena, što rodi muško dijete, koje ima vladati svim narodima. Zmaj od sv. Mihovila nadvladan, izbačen je na zemlju i hoće da uništi i dijete i ženu. Dijete je bilo uzeto k Bogu, a žena se spasi u pustinji, gdje ju štiti zemlja pred zmajem.

13, 1—10 Iz mora izlazi sedmeroglava zvijer s deset rogova. Jedna je glava smrtno ranjena, ali se izliječi. Od zmaja dobije vlast, da vlada svijetom četrdeset i dva mjeseca; huli na Boga i progoni svete; njoj se klanjaju svi, koji nijesu upisani u knjizi života. 13, 11—18 Druga zvijer izlazi iz zemlje, naliči na janje, ali govori kao zmaj, čini čudesa i zavodi ljude, da se klanjaju prvoj zvijeri, čije znakove ili broj primaju svi; drugi su isključeni iz ljudskog društva. Broj zvijeri je 666.

14, 1—5 Na brdu Sionu ukaza se Janje i s njim 144.000 djevičica s napisanim imenom Janjeta i Oca njegova i pjevaju novu pjesmu, koju nitko ne zna osim njih. 14, 6—13 Jedan anđeo nosi vječno evanđelje, koje treba svima navijestiti, drugi proriče pad Babilona, treći kazne poklonicima zvijeri i nazivlje blaženima one, koji umiru u Gospodu. 14, 14—20 Tada se na oblacima pojavi kao sin čovječji sa srpom, da požanje već zrelu žetvu zemlje i pobere zrelo grožđe vinograda zemlje i zgazi u tjesku gnjeva Božjega.

15, 1—8 Sedam anđela sa sedam čaša punih gnjeva. Koji su pobijedili zvijer, pjevali su pjesmu Mojsijevu. I otvori se hram šatora svjedočanstva na nebu.

16, 1—2 Kad je izlivena prva čaša ljuti čir dođe na ljude, koji su se klanjali zvijeri. 16, 3 Kod druge se more pretvori u krv i

svako biće pogine. 16, 4—7 Četvrta prolivena na rijeke i do tada pitka voda pretvori se u krv, da ljudi, koji su prolili krv svetih, piju krv. 16, 8—9 Četvrta na sunce, da ljude pali žegom; ovi se ne obraćaju k Bogu, nego ga psuju. 16, 10—11 Peta na prijestolje zvijeri i potamni njezino kraljevstvo, da si ljudi od boli grizu jezike i psuju Boga. 16, 12—16 Šesta presuši vode Eufrata i pripravi put istočnim kraljevima. Zmaj i zvijeri izbace tri nečista duha, da zavedu svojim djelima kraljeve, da se skupe na boj protiv Boga na mjesto Harmagodon. 16, 17—22 Kad je sedma čaša izlivena čuo se glas s neba: Svršeno je. I postade sijevanje, gromovi i potres. Tuča velika kao talenti pada po ljudima i Bog naviješta pad Babilona.

17, 1—18 Anđeo pokazuje Babilon Ivanu. Žena raskošno obučena, sjedi na prvoj zvijeri, velika bludnica, s kojom nečisto griješe svi kraljevi zemlje. Ona je pijana od krvi svetih. Sedam glava zvijeri na kojoj sjedi znači sedam brda i sedam kraljeva, od kojih je pet palo, šesti jest, sedmi, kad dode, malo će ostati. Zvijer će biti osmi, ali jedan od sedam. Deset rogova je deset kraljeva, koji će ratovati s Janjetom, ali će biti pobijedeni i sami će konačno zadati smrtni udarac Babilonu.

18, 1—24 Anđeo naviješta i opisuje propast velikog Babilona, čiji grijesi dopriješe do neba. Veličanstvo njegovo, bogatstvo i slava propada u jedan čas. Tuže se i plaču za njim kraljevi, koji su s tom bludnicom griješili i raskošno živjeli; plaču i trgovci, mornari, jer su se svi u tom gradu obogatili. Anđeo uzima mlinski kamen i baci ga u more. Takova će biti propast Babilona, s kojim će prestati i pjesma i umijeće i svijetlo.

19, 1—8 Na nebu vlada veliko veselje radi izvršene pravde Božje i opetovano se čuje: »Alleluja«, i pjevanje dvadeset i četiri starješina i četiri životinja i velikog mnoštva svetih. 19, 9 se navjaluje svadba Janjetova. 19, 10 Ivan se klanja anđelu, anđeo ga zaustavlja. 19, 11—16 Ukaza se konj bijelac (v. 6, 2) s konjanikom, koji je obučen u haljinu poškropljenu od krvi, i ime se njegovo zove: »Riječ Božja«. Navješta anđeo potpunu njegovu pobjedu. 19, 17—21 Anđeo poziva ptice, da jedu meso svih protivnika. Zvijer i kraljevi zemlje se sakupljaju, da zametnu boj s Riječju Božjom, ali su zvijer i lažni prorok uhvaćeni i živi bačeni obojica u ognjeno jezero, koje gori sumporom; svi drugi su ubijeni.

20, 1—6 Anđeo veže lancima i zatvori u ponoru sotonu i zapečati za tisuću godina. Tada vidje Ivan mučenike i sve, koji se nijesu klanjali zvijeri, gdje su oživjeli i vladat će s Kristom tisuću godina. 20, 7—10 Poslije tisuću godina odvezat će se sotonu i opet zavoditi ljude; Goga i Magoga na boj podiže protiv svetaca i ljubeznog grada, ali side s neba oganj i proguta ih i davao će pobijeden biti bačen u ognjeno i sumporno jezero i mučit će se po sve vijeke. 20, 11—15 Ukaza se prijestolje i sudac; mrtvi svi uskrsnu i suđeni su po onomu, što je u knjigama. I tko se ne nađe napisan u knjizi života, bačen bi u ognjeno jezero.

21, 1 Nasta novo nebo i nova zemlja i nema mora. 21, 2—8 S neba silazi novi Jerusalem urešen poput zaručnice. To je šator Božji među ljudima, koji će uživati s Bogom, a zlo nikakvo ne će doći na njih. Nevjerni bludnici, ubojice, vračari, lašci, idolopoklonci i drugi grijешnici nemaju tu dijela: osuđeni su na drugu smrt u ognjenom i sumpornom jezeru. 21, 9—27 Jedan od onih sedam anđela s čašama opisuje Ivanu novi Jerusalem: po 12.000 stadija je dug, širok i visok, ima 12 vrata na njima 12 imena plemena Izraelovih; zid gradski s 12 temelja i na njima 12 imena apostola Janjetovih, koji su ukrašeni draguljima: jaspis, safir, kalcedon, smaragd i dr. Hrama nema, jer je u njemu hram Bog i Janje. Grad ne treba sunca ni svijetla, jer ga obasjava slava Božja i svijetiljka njegova je Janje. Vrata se ne će zatvarati, jer noći ne će biti i ne će moći unići drugi osim onih, koji su upisani u knjizi životnoj Janjeta.

22, 1—5 Rijeka izlazi od prijestolja Božjega i drvo života daje plod svaki mjesec. Ne će biti nikakve bijede, gledat će lice Božje i kraljevati u vijeke.

EPILOG 22, 6—7 Ovo je pravo proroštvo, što će se brzo ispuniti. 22, 8—11 Ivan je ovo slušao i gledao; htio se anđelu pokloniti, ali je anđeo to otklonio i rekao mu, da knjige ne zapečati, jer je vrijeme blizu. 22, 12—16 Isus je alfa i omega; po svom anđelu objavljuje ovo crkvama, da budu svi pripravnici. 22, 17—18 sve žudi za Isusom 22, 18—20 Ivan prijeti kaznama onima, koji bi krnjili ovo proročanstvo 22, 21 apostolski blagoslov.

3. VELIKA LITURGIJA

Neki auktori promatraju u Otkrivenju liturgične čine i vele, da je ono velika Božja Liturgija.¹⁵ U neku ruku nije krivo rečeno, kad se takvo shvaćanje ne protegne na sve. Ratove, borbe, progonstva, zla, krv, smrt i dr. ne ćemo nazvati liturgijom. Ali mnogi elementi su prikazani prema starozavjetnoj liturgiji, a poučavaju nas u novozavjetnim istinama.

Hram spominje sv. Ivan često s velikim dopadanjem. Pobjednik će biti kao stup u hramu 3, 12. Sve, što vidi na nebu, jest kao u hramu: svetište, Bog na prijestolju. Iz hrama izadu anđeli sa sedam čaša 15, 5 sl. i izlijevaju ih na zemlju iza zapovijedi, koju su dobili iz hrama 16, 1. Drugi hram, ali na zemlji, mora sv. Ivan mjeriti. Po svem opisu ovaj naliči jeruzalemskom 11, 1 sl. U hramu je naravno oltar, koji se u otkrivenju često spominje. Pod oltarom su duše mučenika 6, 9. Kod jedne strane oltara stoji životinja, koja zapovijeda anđelu, da odveže četiri anđela kod Eufrata 9, 14. Od oltara dolazi anđeo, koji je nad ognjem 14, 18. Kod oltara hvali anđeo pravdu Božju 16, 7.

¹⁵ Peschek, *Geheime Offenbarung u. Tempeldienst*, Paderborn 1929.

Svećenik se nalazi uvijek uz hram i oltar. Tako već u početku veli sv. Ivan, da nas je Krist učinio svećenicima 1, 6. U toliko su svi kršćani svećenici, na službu Božju isključivo određeni, u koliko su preporodjeni sv. Krstom, očišćeni od grijeha u krvi Kristovoj. Janje je svojom smrću oslobodilo ljude i učinilo ih kraljevstvom i svećenicima 5, 10; za to govori i sv. Petar u prvoj svojoj poslanici 2, 8 o kraljevskom svećenstvu. Svećenici će biti oni, koji budu dionici prvog uskrsnuća 20, 6. Isusa vidi Ivan obučena u svečano odijelo starozavjetnog svećenika. Jednako su obučeni sveci i mučenici 6, 11 i 7, 9 i dr.; izgleda, da su u svećeničkom dugom odijelu, jer po svemu izlazi, da sveti obavljaju svećeničke čine u nebeskom hramu.

Žrtva je jedna kao i na našim oltarima, naime ona žrtva na križu i vidi kao ubijeno Janje 5, 6, koje hvale mirijade 5, 12. U prolivenoj krvi Janjeta su oprali sveci svoje haljine 7, 14., i radi te krvi su oni pobjednici 12, 11. Starci prinašaju kâd Bogu, koji kâd su molitve svetaca 5, 8. Pred oltarom su i služe Bogu noć i dan 7, 15.

Molitve i pjesme. Naizmjenice četiri životinje i dvadeset četiri starješine pjevaju i klanjaju se 4, 8. sl., koju pjesmu prihvaća sav nebeski dvor 5, 8 sl. Sa 144.000 tisuće zapečaćenih pjeva pjesmu Bogu i Jaganjcu bezbrojno ono mnoštvo i klanja se pred prijestoljem 7, 9 sl. Iza pjesme, koju nastavljaju dvadeset i četiri starješine klanjajući se, otvori se hram Božji na nebu i vidje se kovčeg zavjeta 11, 15 sl. Pjesma hvale zaori na nebu iza kako je izbačen zmaj na zemlju 12, 10 i Janjetu pjeva 144.000 djevica na brdu Sion novu pjesmu uz silni glas kao šum mnogih voda, a ugodan i sladak kao u citare 14, 2. Pobjednici zvijeri pjevaju uz kitare Božje pjesmu Moj-sijevu i Janjeta 15, 2. Svi sveci uzajamno pjevaju uz poklik *h a l i l l -*alleluja 19, 1 sl.

Od početka do kraja knjige nižu se liturgične slike. Uključeni su svi elementi, potrebni za liturgiju i to svečanu: hram, oltar, svećenik sa svečanim odijelom, pratnja i bezbrojni sudionici, žrtva, kâd, molitve i pjesme.¹⁶

¹⁶ Moja brošurica: Nedjelja, dan Gospodnji, Zagreb 1932. str. 20. 21.